

Англійськомовні лексеми *crisis, pandemic, stress, adventure, opposition* й українськомовні лексеми *криза, пандемія, стрес, пригода, протистояння* як слова-стимули при формуванні термінологічного поля “resilience” / “резилентність”: лексикографічна й корпусна верифікація

Я. В. Капранов, В. О. Громова

Київський національний лінгвістичний університет, Київ, Україна
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Corresponding author. E-mail: skinner@ukr.net, gromova1410@ukr.net

Paper received 08.11.21; Accepted for publication 23.11.21.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2021-260IX76-06>

Анотація. У статті надано визначення поняття лінгвістичний корпус текстів як збірку електронних текстів, який характеризується такими дистинктивними ознаками, як: репрезентативність, автентичність, відібраність, збалансованість, машиночитаність (В. В. Жуковська); охарактеризовано два корпуси: 1) для англійської мови – Британський національний корпус (БНК), що характеризується обсягом 100 млн. слів, використанням повних текстів, а не вибірок з текстів, підкорпусом усного мовлення (10 млн. слів), наявністю частиномовної розмітки та доступом через Інтернет; 2) для української мови – Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК), що є великою, репрезентативною, структурованою колекцією текстів українською мовою у супроводі програми, яка дозволяє будувати на базі корпусу власні підкорпуси, шукати слова, граматичні форми та їх сполучення, а також обробляти результати пошуку, сортувати, робити збалансовані вибірки і одержувати різну статистичну інформацію. Ключовим аспектом будь-якої верифікації є синонімічний ряд, який визначено як сукупність слів і словосполучень, які є рівнозначними семантично та вживаються для вираження того самого поняття та явища об'єктивної дійсності. Проведено дві методологічні процедури: 1) лексикографічна верифікація як процедура пошуку синонімічних рядів у лексикографічних джерелах для англійськомовних лексем *crisis, pandemic, stress, adventure, opposition*, а також для українськомовних лексем *криза, пандемія, стрес, пригода, протистояння*, які дають змогу розкрити сутність поняття “resilience” / “резилентність”; 2) корпусна верифікація як процедура з'ясування частотності англійськомовних лексем *crisis, pandemic, stress, adventure, opposition*, представлених у БНК, й українськомовних лексем *криза, пандемія, стрес, пригода, протистояння*, представлених у ГРАК. Зроблено висновок про те, що якщо для англійської мови найбільш частотними виявилися *opposition* – 8617, *crisis* – 5643, то для української мови – *криза* – 65634, *пригода* – 41882.

Ключові слова: лінгвістичний корпус текстів, Британський національний корпус, Генеральний регіонально анотований корпус української мови, лексикографічна верифікація, корпусна верифікація.

Вступ. На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки дослідники, вивчаючи мовні явища на рівні фонології, морфології, семантики, синтаксису і т. ін., постійно звертаються до **корпусних баз даних** (Н.П. Дарчук, В.В. Жуковська, G. Leech, R. Fallon та ін.) для обґрунтування, доведення, а інколи й спростування висунутих гіпотез.

Короткий огляд публікацій. Таке припущення висував А. В. Гладкий, який відзначав, що “корпусна лінгвістика дозволяє вченим підтвердити або спростувати гіпотези про функціонування мови, а також окреслити нові напрями дослідження, які до застосування корпусних методів не потрапляли до фокусу уваги дослідників” [4, с. 288]. Незважаючи на те, що статус корпусної лінгвістики залишається однозначно не визначеним [7, с. 43], проте його інструментарій продовжує користуватися популярністю.

Слідом за О. М. Демською-Кульчицькою, “корпус” варто розуміти як “велике, структуроване зібрання текстів на певній мові, яке зазвичай зберігається і обробляється в електронному вигляді та є забезпеченим науковим апаратом” [7, с. 45]. Науковим апаратом у цьому контексті є **анотація** або **розмітка**, які додають будь-якому корпусу більшої репрезентативності, а досліднику, який користується ним, допомагає суттєво прискорити й спростити процедуру збирання й обробки мовних прикладів. Сьогодні сучасний науковий світ продовжують користуватися різними типами корпусів, серед яких: **одномовні** (наприклад, Британський національний корпус, **багатомовні** (EUROPARL (20 млн. слововживань, 11 мов), GERMAN-ENGLISH TRANSLATION CORPUS (1 млн. слововживань), KACENKA “Korpus anglicko-česky; Czech” (3 млн. слововживань), OPUS “an open

source parallel corpus” (5 мов) та ін.) та ін.

Мета статті – здійснити лексикографічну й корпусну верифікацію англійськомовних лексем *crisis, pandemic, stress, adventure, opposition* у Британському національному корпусі й українськомовних лексем *криза, пандемія, стрес, пригода, протистояння* в Генеральному регіонально анотованому корпусі української мови, які формують термінологічне поле “resilience” / “резилентність”.

Завдання статті:

- здійснити екскурс в історію появи поняття “корпусна лінгвістика”;
- надати визначення поняттям “корпус” і “корпус текстів” у сучасному мовознавстві;
- охарактеризувати Британський національний корпус і Генеральний регіонально анотований корпус української мови як інструментів діагностики і верифікації синонімічного ряду різних лексем (слів-стимулів);
- представити визначення і розуміння поняття “синонімічний ряд” у сучасному мовознавстві;
- надати синонімічні ряди для англійськомовних лексем *crisis, pandemic, stress, adventure, opposition* / українськомовних лексем *криза, пандемія, стрес, пригода, протистояння* з різних лексикографічних джерел;
- здійснити корпусну верифікацію англійськомовних лексем *crisis, pandemic, stress, adventure, opposition* у Британському національному корпусі й українськомовних лексем *криза, пандемія, стрес, пригода, протистояння* в Генеральному регіонально анотованому корпусі української мови для визначення їх частотності.

Результати та їхнє обговорення.

I. Корпусна лінгвістика як емпірична галузь

знань: дефініції поняття «корпус текстів».

Корпусна лінгвістика як емпірична галузь знань окреслюється періодом 1960–1990 рр., що призвело до розвитку таких практичних засад, які полягають у зосередженні уваги на розробленні теорії корпусу, визначеності базових понять, аналізу питань онтології та епістемології в корпусній лінгвістиці. Усе це мало негативний вплив на розвиток цього напрямку мовознавства [13, р. 18]. І, як зазначає В. В. Жуковська, масово комп'ютеризовані корпуси стали доступними лише з середини 90-х років ХХ ст., коли лінгвістика раптом перейшла від стану голоду “адекватних даних” до стану, заповненого даними. Саме у цей період корпусна лінгвістика остаточно сформувалась як окремий розділ науки про мову [8, с. 30].

Справедливими є коментарі Т. В. Бобкової з приводу того, що на перших етапах корпусним лінгвістам часто закидали звинувачення у “філософській наївності” розроблених фундаментальних питань або взагалі у відсутності власно розробленої теорії (див. праці Т. В. Бобкової). Проте, необхідно відзначити, що корпусна лінгвістика спочатку з'явилася як *методика*, а вже потім як *наука* (Т. McEnergy, A. Hardie). Вона не є незалежною від теорії, адже створення та використання корпусу ґрунтується на теоретичних принципах емпіричного дослідження будь-якої людської мови. Упровадженням корпусного підходу в контекст лінгвістичних досліджень стає середовищем для розроблення та верифікації корпусної теорії [13, р. 28–29].

Корпус як система цінується завдяки багатофункціональності, інтерактивності, придатності до широкого використання в теоретичних і практичних дослідженнях мови. З іншого боку, саме ці властивості ускладнюють визначення багатоаспектної системи (Т. В. Бобкова), у якій представлені суто лінгвальні та екстралінгвальні параметри – як одні з найважливіших критеріїв корпусу (Т. McEnergy, A. Hardie).

При цьому “корпус текстів” пов'язують із опрацюванням у 1960–1980 рр. електронних корпусів першого покоління: Браунівського (У. Френсис, Г. Куцера, 1963–64 рр.), Ланкастерського (Дж. Ліч, 1970 р.) та Лондонсько-Лундського корпусу текстів (Р. Кверк, Я. Свартвік, 1980 р.). Причому вперше з необхідністю визначення терміна зіткнулися У. Френсис і Г. Куцера, коли намагалися створити Браунівського корпусу (The Brown Corpus of Standard American English) і які за основу використали словникову дефініцію лексеми “корпус” – це сукупність текстів, які вважаються представницькими для лінгвістичного аналізу певної мови. Пізніше із впровадженням корпусного підходу в лінгвістичні дослідження зазначене вище визначення зазнало багато уточнень і змін, навіть сформувалася думка про неможливість вичерпної дефініції корпусу текстів [3, с. 12].

Згодом із широким використанням корпусного підходу у мовознавчій доктрині всі визначення отримали велику кількість змін і уточнень, почало існувати припущення про неможливість вичерпної дефініції корпусу текстів. Погоджуємося із думкою Т. В. Бобкової, що подолання проблем визначення корпусу можливе через аспектуалізацію аналізованого поняття: різні інтерпретації корпусу текстів відображають різні аспекти цього ресурсу. У цьому розумінні необхідно виокремити спроби визначення основного терміну залежно від: 1) предметної галузі лінгвістичного дослідження; 2) складників,

що входять до тіла корпусу; 3) галузевої належності визначальних термінів; 4) апріорних детермінативних ознак корпусу [3, с. 12–13].

Погоджуємося із думкою В. В. Жуковської, що “[...] лінгвістичний корпус текстів – це надзвичайна річ, унікальність якої полягає не лише в тому, що це велика за обсягом збірка електронних текстів, але і в тих можливостях, яких набуває корпус, за умови, він добре організований і правильно укладений. Доцільність створення й використання корпусів визначається такими передумовами: 1) досить великий (репрезентативний) обсяг корпусу гарантує типовість даних і забезпечує повноту представлення всього спектру мовних явищ; 2) дані різного типу перебувають у корпусі у своїй природній контекстній формі, що створює можливість їх всебічного й об'єктивного вивчення; 3) одного разу створений і підготовлений масив даних може використовуватися багаторазово, багатьма дослідниками й у різних цілях [...]” [8, с. 53].

Головним чином, базою мовних корпусів є тексти з автентичних джерел: книг, газет, журналів, інтерв'ю, промов тощо, що подають мову у живому, природньому середовищі її функціонування.

Наразі слід виділити низку дистинктивних ознак, які відрізняють сучасний корпус текстів від звичайних колекцій текстів в електронній формі (електронних бібліотек, архівів): *репрезентативність*, *автентичність*, *відібраність*, *збалансованість*, *машиночитаність* [8, с. 55].

Незаперечним є й той факт, що в останні десятиліття фахівці різних галузей, що мають справу з комп'ютерним аналізом текстів, гостро відчувається потреба в точних функціональних характеристиках мовних одиниць у різних типах текстів. Для проведення теоретичних і прикладних (машинний переклад, аналіз і синтез мовлення, анотування і реферування тексту тощо) та дидактичних досліджень спеціалісти в галузі когнітивної лінгвістики, стилістики, семасіології, функціональної граматики, словотвору не мають узагальнених даних про закономірності функціонування мовних одиниць у мовленні.

Отже, необхідність розбудови корпусної лінгвістики – ознака нашого часу, завдяки їй спеціалісти одержать усю необхідну лінгвістичну інформацію для подальшого її опрацювання у філологічних студіях [6, с. 34].

Корпуси як джерела емпіричних даних відіграють вагомую роль у лінгводидактиці. Слід визнати, що штучно створені приклади вживання лінгвістичних одиниць та явищ є малоефективними, оскільки вони можуть суттєво відрізнитися від їх реального функціонування у мові. Приклади, взяті з корпусів, надають більш точний та деталізований опис мовних одиниць, що у свою чергу сприяє опануванню мови на належному рівні.

II. Британський національний корпус і Генеральний регіонально анотований корпус української мови: загальна характеристика.

Для більшості мов світу уже створені національні лінгвістичні корпуси. Так, у кінці 80-х років у Великобританії був створений перший мега-корпус, що задав новий стандарт для представницьких корпусів – **Британський національний корпус** (англ. *British National Corpus*) (БНК). Цей корпус характеризується обсягом 100 млн. слів, використанням повних текстів, а не вибірок з текстів, підкорпусом усного мовлення (10 млн. слів), наявністю частиномовної розмітки та доступом

через Інтернет. Для корпусу використовувалася детальна класифікація документів за декількома параметрами: вид мовлення (писемне, усне приватне і усне публічне), для писемного за тематикою, типом видання (книги, періодика, машинописні тексти і т. ін.), параметром утворення очікуваної аудиторії (високий, середній чи доволіний) та складністю мови (складний, середній, простий) [8, с. 42 – 43].

Британський національний корпус, наприклад, покликаний повністю репрезентувати британський варіант сучасної англійської мови, а Американський національний корпус (англ. American National Corpus) – американський, Корпус української мови – показує різні аспекти української мови. Загальномовний корпус представляє мову на певному етапі (чи етапах) її існування у всій різноманітності жанрів, стилів, територіальних і соціальних варіантів. Загальномовні корпуси збільшуються з часом, поповнюючись новими даними з новіших текстових зразків. Вони зазвичай великі за обсягом, вміщують велику кількість різноманітних текстів, які найповніше репрезентують мову чи її різноманітність. Іншим прикладом загальномовного корпусу є Банк англійської мови (Bank of English) [9, с. 19–20].

Генеральний регіональний анований корпус української мови (ГРАК) – це велика, репрезентативна, структурована колекція текстів українською мовою у супроводі програми, яка дозволяє будувати на базі корпусу власні підкорпуси, шукати слова, граматичні форми та їх сполучення, а також обробляти результати пошуку, сортувати, робити збалансовані вибірки і одержувати різну статистичну інформацію [5].

III. Дефініції поняття “синонімічний ряд” у сучасному мовознавстві.

Насправді, фонетичні, просодичні, морфологічні, синтаксичні, семантичні, прагматичні, стилістичні, комунікативні, властивості сполучення лексем є вивідними безпосередньо з текстів, тому стають невичерпним джерелом для словників і граматик, зокрема корпус текстів активно наразі використовуються для отримання, верифікації та подальшої діагностики окремих моментів, зокрема і для аналізу синонімічних рядів у лінгвістиці.

Питання синонімії посідає окреме місце в характеристиці лексичного складу мови, оскільки синонімічні зв'язки слів є наочним доказом її системної організації, а синонімічні ряди можна трактувати як мікросистеми. Виникнення терміна “синонімія” відносять до часів М. Ф. Квінтиліана (IV ст. н.е.).

Явище синонімії є об'єктом мовознавчих досліджень учених (Ю. Д. Апресян, В. А. Басок, С. Г. Бережан, А. О. Брагіна та ін.). Існує плуралізм у тлумаченні терміна “синонім”. За Ю. Д. Апресяном, визначено два основні підходи до означення синонімів: семантичний та операційно-семантичний. Відповідно до першого підходу, синонімами є слова, що мають однакове лексичне значення, але різняться відтінками: “Спроба об'єднати поняття про синонімію як семантичну тотожність із поняттям про синоніми як слова, які можуть відрізнятися один від одного лише за значенням, привела до концепції нейтралізації семантичних відмінностей у чітко окреслених позиціях, що виражаються семантичними, лексичними, синтаксичними та іншими ознаками” [1, с. 217–218].

У дослідженні за основу взято визначення Ю. Д. Ап-

ресяна, який називає синонімами слова, що мають однакове лексичне значення, але відрізняються за відтінками. У межах теорії синонімії одним із ключових питань є проблема синонімічного ряду, який трактують як мікросистему в синонімічній системі та загальній системі мови. Характеристикою цієї мікросистеми є можливість різної номінації одного і того самого явища чи предмета об'єктивної дійсності [9, с. 18–22].

Група синонімів утворює певну єдність, оскільки вони, позначаючи одне поняття, характеризують його з різних сторін. Традиційно побудова синонімічних рядів ґрунтується на таких критеріях: 1) відображення “одного і того ж явища об'єктивної дійсності”; 2) спільність чи тотожність значень; 3) тотожність лексичного значення і відповідність семантичних валентностей; 4) можливість функціональної заміни [9].

Таким чином, синонімічний ряд можна визначити як сукупність слів і словосполучень, які є рівнозначними семантично та вживаються для вираження того самого поняття та явища об'єктивної дійсності. Синонімічний ряд характеризується семантичною спільністю всіх членів цього ряду, тобто спільністю поняття, яке вони позначають.

Синонімічний ряд утворюється навколо певної лексеми, значення якої є спільним для всіх синонімів ряду. Таку лексему називають опорним словом, центром синонімічного ряду, домінантою (Ю. Д. Апресян). Домінанта “[...] найбільш чітко передає поняття, яке позначають слова синонімічного ряду. Таким найчастіше є слово в основному номінативному значенні, яке прямо і безпосередньо відображає зв'язок із предметом, явищем, поняттям ... без додаткових (експресивних, емоційних, стилістичних) елементів”. Ю. Д. Апресян зауважує, що домінанта є “найбільш уживаним синонімом, характеризується найповнішою парадигмою, найширшим набором синтаксичних конструкцій, найбільшою сполучуваністю [...]”. Проте явище домінанти синонімічного ряду не є однозначним, а статус – не доведений і піддається критиці. Аналіз мовного матеріалу показує, що виокремлення домінанти у певних синонімічних рядах є неможливим, оскільки вона не є втіленням загальної інтегральної семи усіх синонімів. Отже, наявність загальноприйнятого підходу і критеріїв виділення домінанти не гарантує правильного її визначення на практиці. Тому у даному дослідженні визначаємо домінанту як нейтральну лексему, завданням якої є лише назва поняття, не конкретика, не відображення його характерних особливостей [9, с. 18–22].

У цьому контексті варто зазначити, що синонімічні ряди певних слів-стимулів дадуть змогу найбільш ґрунтовно зрозуміти сутність поняття «резилентність» – здатність зберігати у несприятливих ситуаціях стабільний рівень психологічного та фізичного функціонування, виходити з таких ситуацій без стійких порушень, успішно адаптуючись до несприятливих змін [What is Resilience and Why is it Important to Bounce Back?. positivepsychologyprogram.com (3 January 2019). Дата звернення: 3 лютого 2019.]. Спробуємо у цьому переконатися.

IV. Лексикографічна верифікація англійськомовних *crisis, pandemic, stress, adventure, opposition* й українськомовних лексем *криза, пандемія, стрес, пригода, протистояння* лексем.

Таблиця 1. Синонімічні ряди для англійськомовних і українськомовних лексем, які формують термінологічне поле “resilience” / “резилентність”

Англійськомовне слово-стимул	Синоніми	Українськомовне слово-стимул	Синоніми
crisis	catastrophe, change, confrontation, crunch, deadlock, dilemma, disaster, emergency, impasse, mess, pressure, situation, trouble	криза	злам, загострення, розлад, крах, банкрутство, розрив, поворотний пункт, перелам, нестача.
pandemic	broad, catholic, common, comprehensive, cosmopolitan, empyrean, general, generic, regular, sweeping, total	пандемія	епідемія, пошесть, зараза, моровиця, панзоотія.
stress	agony, anxiety, burden, crunch, fear, hardship, hassle, heat, intensity, nervousness, strain, tension, trauma, worry, affliction	стрес	струс, потрясіння, удар, шок, травма.
adventure	experience, exploit, feat, scene, trip, chance, contingency, endangerment	пригода	подія, випадок, історія, приключка, інцидент, причта, притичина, придибашка, придибенція, халепа, (бойова) битва, пригодонька, казус, курйоз, лучай, морока, непереливки, неприємність, окая, придибанка, придибачка, придибунок, приключина, прикрість, припадок, притрапка, притрапунок, причина, пришта, рахуба, тарапата, трапунок, фрасунок
opposition	action, hostility, resistance, struggle, antinomy, antithesis, aversion, brush, clash	протистояння	бій, бійка, змагання, опір, сутичка, опора, протидія
Джерело	[Thesaurus]	Джерело	[СУМ]

Лексикографічна верифікація – це процедура пошуку синонімічних рядів слів-стимулів у різних лексикографічних джерелах (довідниках, словниках, тезаурусах та ін.), з одного боку, для англійськомовних лексем *crisis*, *pandemic*, *stress*, *adventure*, *opposition*, а з іншого боку, для українськомовних лексем *криза*, *пандемія*, *стрес*, *пригода*, *протистояння*, які дають змогу наповнити сутність поняття “resilience” / “резилентність”.

Лексикографічні джерела, представлені в мережі Інтернет, дали змогу відібрати основні синонімічні ряди до запропонованих англійськомовних й українськомовних слів-стимулів, які подано в Таблиці 1.

Таблиця 2. Частотність уживання англійськомовних і українськомовних лексем, які формують термінологічне поле “resilience” / “резилентність”

Англійськомовне слово-стимул	Синоніми	Українськомовне слово-стимул	Синоніми
crisis	5643	криза	65634
pandemic	16	пандемія	884
stress	4787	стрес	9590
adventure	1458	пригода	41882
opposition	8617	протистояння	22375
Джерело	[BNC]	Джерело	[ГРАК]

IV. Корпусна верифікація англійськомовних *crisis*, *pandemic*, *stress*, *adventure*, *opposition* й українськомовних *криза*, *пандемія*, *стрес*, *пригода*, *протистояння* лексем.

Звернувшись до корпусних баз даних, з одного боку, до БНК, де було верифіковано англійськомовні лексеми *crisis*, *pandemic*, *stress*, *adventure*, *opposition*, а з іншого боку, до ГРАК, де було верифіковано українськомовні лексеми *криза*, *пандемія*, *стрес*, *пригода*, *протистояння*, спостерігаємо, що, відповідно до частотності, якщо англійськомовні лексеми мають таку послідовність:

opposition – 8617, *crisis* – 5643, *stress* – 4787, *adventure* – 1458, *pandemic* – 16, то українськомовні лексеми – таку послідовність: *криза* – 65634, *пригода* – 41882, *протистояння* – 22375, *стрес* – 9590, *пандемія* – 884.

Висновки. Як підсумок, можемо зазначити, що різні корпусні бази даних дають змогу не просто простежити контексти вживання тих чи інших лексем, які було обрано для дослідження, а власне їх частотність. Проте, як показує практика, методологія дослідження слів-стимулів повинна ґрунтуватися на дотриманні двох послідовних процедур: з одного боку, лексикографічної верифікація як процедури пошуку синонімічних рядів у лексикографічних джерелах (довідниках, словниках, тезаурусах та ін.), з одного боку, для англійськомовних лексем *crisis*, *pandemic*, *stress*, *adventure*, *opposition*, а з іншого боку, для українськомовних лексем *криза*, *пандемія*, *стрес*, *пригода*, *протистояння*, які дають змогу розкрити сутність поняття “resilience” / “резилентність”, а з іншого боку, корпусної верифікації як процедури з’ясування частотності англійськомовних лексем *crisis*, *pandemic*, *stress*, *adventure*, *opposition*, представлених у Британському національному корпусі, а з іншого боку, українськомовних лексем *криза*, *пандемія*, *стрес*, *пригода*, *протистояння*, представлених у Генеральному регіонально анотованому корпусі української мови. У результаті, якщо для англійської мови найбільш частотними виявилися *opposition* – 8617, *crisis* – 5643, то для української мови – *криза* – 65634, *пригода* – 41882.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в корпусній верифікації всіх синонімічних рядів для англійськомовних лексем *crisis*, *pandemic*, *stress*, *adventure*, *opposition* й українськомовних лексем *криза*, *пандемія*, *стрес*, *пригода*, *протистояння*,

ЛІТЕРАТУРА

1. Апресян Ю. Д. *Избранные труды. Т. 1. Лексическая семантика (синонимические средства языка)*. Москва : Шк. “Языки рус. культуры”, 1995. 472 с.
2. Апресян Ю. Д. *Исследования по семантике и лексикографии. Т. 1: Парадигматика*. Москва, 2009. 568 с.
3. Бобкова Т. В. Корпус текстів: основні аспекти визначення. Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ Серія Філологія. Педагогіка. Психологія. № 29. 2014. С. 11–20.
4. Гладкий А. В. *Синтаксические структуры естественного языка в автоматизированных системах общения*. М.: Наука, 1985.
5. ГРАК – Генеральний регіонально анотований корпус україн-

- ської мови. URL: <http://uacorporus.org/Kyiv/ua>
6. Дарчук Н., Сорокін В. Корпус текстів як джерело мовознавчих та літературознавчих досліджень. *Лексикографічний бюлетень*. 2006. С. 34–37.
 7. Демська-Кульчицька О. *Основи національного корпусу української мови*: монографія. К.: Інститут української мови НАНУ, 2005. 219 с.
 8. Жуковська В. В. *Вступ до корпусної лінгвістики*: навчальний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 142 с.
 9. Коцюк Л. М., Коцюк Ю. А. Парадигма типологічних характеристик корпусу за типом текстових даних. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія", Серія "Філологія"*, № 4 (72). 2018. С. 18–22.
 10. Матіяш-Гнедюк І. Семантичний аналіз синонімів номінативної лексеми концепту Family. *Іноземна філологія*. 2019. Випуск 132. С. 26–34.
 11. Плунгян В. А. Корпус как инструмент и как идеология: о некоторых уроках современной корпусной лингвистики. *Русский язык в научном освещении*. 2008. № 16 (2). С. 7–20.
 12. СУМ – *Словник української мови*. URL: <https://slovnnyk.me/dict/newsum/%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B0>
 13. Lager T. A. *Logical approach to Computational Corpus Linguistics*: Doctoral Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy. Göteborg: Göteborg University, Department of Linguistics, 1995. 326 p.
 14. Leech G., Fallon R. Computer Corpora – what do they tell us about culture? *International Computer Archive of Modern English Journal*. 1992. № 16. P. 29–50.
 15. Leech G., Fligelston S. Computers and Corpus Analysis. *Computers and written texts*. 1992. P. 115–140.
 16. McEnery T., Wilson A. *Corpus Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2001. 235 p.
 17. Thesaurus – *Thesaurus*. URL: <https://www.thesaurus.com>.

REFERENCES

1. Apresyan Yu. D. *Izbrannyye trudy. T. 1. Leksicheskaya semantika (sinonimicheskiye sredstva yazyka)* [Lexical semantics (synonymous language means)]. Moskva : Shk. "Yazyki rus. kultury", 1995. 472 s.
2. Apresyan Yu. D. *Issledovaniya po semantike i leksikografii: T. 1: Paradigmatika* [Lexical semantics (synonymous language means)]. Moskva, 2009. 568 s.
3. Bobkova T. V. Korpus tekstiv: osnovni aspekty vyznachennya [Corpus of texts: main aspects of definition]. *Naukovyy visnyk kafedry Yunesko KNLU Seriya Filolohiya. Pedahohika. Psykholohiya*. No. 29. 2014. S. 11–20.
4. Gladkiy A. V. *Sintaksicheskiye struktury yestestvennogo yazyka v avtomatizirovannykh sistemakh obshcheniya* [Syntactic structures of natural language in automated communication systems]. M.: Nauka, 1985.
5. GRAC – *Heneralnyy rehionalno anotovanny korpus ukrayinskoyi movy* [General Regionally Annotated Corpus of Ukrainian]. URL: <http://uacorporus.org/Kyiv/ua>
6. Darchuk N., Sorokin V. Korpus tekstiv yak dzherelo movoznavchykh ta literaturoznachnykh doslidzhen [Corpus of texts as a source of linguistic and literary research]. *Leksykohrafichnyy byuleten*. 2006. S. 34–37.
7. Demaska-Kulchytska O. *Osnovy natsionalnoho korpusu ukrayinskoyi movy* [Fundamentals of the national corpus of the Ukrainian language]: monohrafiya. K.: Instytut ukrayinskoyi movy NANU, 2005. 219 s.
8. Zhukovska V. V. *Vstup do korpusnoyi linhvistyky* [Introduction to corpus linguistics]: navchalnyy posibnyk. Zhytomyr: Vyd-vo ZHDU im. I. Franka, 2013. 142 s.
9. Kotsyuk L. M., Kotsyuk Yu. A. Paradyhma typolohichnykh kharakterystyk korpusu za typtom tekstovykh danykh [Paradigm of typological characteristics of the corpus by type of text data]. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Ostrozka akademiya", Seria "Filolohiya"*, No. 4 (72). 2018. S. 18–22.
10. Matiyash-Hnediyuk I. Semantichnyy analiz sinonimiv nominativnoyi leksemy kontseptu Family [Semantic analysis of synonyms of the nominative token of the concept Family]. *Inozemna filolohiya*. 2019. Vypusk 132. S. 26–34.
11. Plungyan V. A. Korpus kak instrument i kak ideologiya: o nekotorykh urokakh sovremennoy korpusnoy lingvistiki [Corpus as a tool and as an ideology: on some lessons of modern corpus linguistics]. *Russkiy yazyk v nauchnom osveshchenii*. 2008. № 16 (2). S. 7–20.
12. СУМ – *Slovnnyk ukrayinskoyi movy* [Dictionary of the Ukrainian language]. URL: <https://slovnnyk.me/dict/newsum/%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B0>

English Lexemes crisis, pandemic, stress, adventure, opposition and Ukrainian Lexemes криза, пандемія, стрес, пригода, протистояння as stimulus words in the formation of the terminological field “resilience” / “резилентність”: lexicographic and corpus verification

Y. V. Kapranov, V. O. Gromova

Abstract. The article defines the concept of linguistic corpus of texts as a collection of electronic texts, which is characterized by such distinctive features as: representativeness, authenticity, selectivity, balance, machine readability (V. V. Zhukovska); two corpora are described: 1) for English – British National Corpus (BNC), which is characterized by a volume of 100 million words, the use of full texts instead of samples of texts, a subcorpus of oral speech (10 million words), the presence of partial language mark-up and access via the Internet; 2) for Ukrainian – General Regionally Annotated Corpus of Ukrainian (GRAC), which is a large representative collection of texts in Ukrainian accompanied by a program that enables customization of subcorpora, searching words, grammatical forms and their combinations as well as post-processing of the query results. The query can be sorted, balanced samples can be extracted and different statistical information collected. A key aspect of any verification is a synonym series, which is defined as a set of words and phrases that are semantically equivalent and used to express the same concept and phenomenon of objective reality. Two methodological procedures were performed: 1) lexicographic verification as a procedure for finding synonymous series in lexicographic sources for English lexemes crisis, pandemic, stress, adventure, opposition, as well as for Ukrainian lexemes криза, пандемія, стрес, пригода, протистояння, which allow to reveal the essence the concept of “resilience” / “резилентність”; 2) corpus verification as a procedure for determining the frequency of English lexemes crisis, pandemic, stress, adventure, opposition, represented in the BNC, and Ukrainian lexemes криза, пандемія, стрес, пригода, протистояння, represented in GRAC. It is concluded that if for English the most frequent were opposition – 8617, crisis – 5643, then for Ukrainian – криза – 65634, пригода – 41882.

Keywords: linguistic corpus of texts, British National Corpus, General regionally annotated corpus of Ukrainian, lexicographic verification, corpus verification.